

Originalni naučni rad

UDK 338.48:339.132

DOI br. 10.7251/SVR1205249C

TURIZAM KAO FAKTOR ODRŽIVOG RAZVOJA - OPŠTI PRISTUP ODNOSU ULAGANJA I SIROMAŠTVA

Doc. dr Saša Čekrlija¹

Fakultetu za menadžment resursa CKM iz Mostara, Sveučilište Hercegovina

Apstrakt: Ekonomska i politička globalizacija sve jače povezuje nacionalne ekonomije putem trgovine, direktnih ulaganja i finansijskih transfera te nameće globalnu podjelu rada i u najudaljenijim krajevima svijeta. Strateško upravljanje je polazna osnova za dugoročno uspješno poslovanje i očuvanje obnovljivih resursa radi opšteg dobra. Jasna vizija i detaljno osmišljena i realizovana strategija su preduslov za korištenje resursa na način opšteg dobra - ostvarivanje profita i zapošljavanje lokalnog stanovništva kao elementa smanjenja siromaštva. Ukoliko strategija ne postoji a poslovanje je isključivo radi sticanja profita bez obzira na nivo eksploatacije prirodnih resursa tada se ugrožava egzistencija ljudskih i prirodnih resursa. To znači da prirodnu sredinu treba koristiti na način da se maksimalno očuva kvalitet neobnovljivog resursa. Država treba strategijom razvoja podsticati mjere koje osiguravaju racionalni odnos između razvoja i zaštite okoline uz poštovanje pravila da je bolje čekati pravu priliku nego nepovratno ugroziti resursnu osnovu.

Ključne riječi: *Humani održivi razvoj, turizam, ulaganja, eliminacija siromaštva*

Savremeno poslovanje najčešće u velikoj mjeri podrazumijeva neracionalno korištenje i nesavjesnu eksploataciju brojnih resursa, isključivo u cilju brzog sticanja ekstra profita. Sve navedene aktivnosti se često vrše bez obzira na trajnu devastaciju prostora, ugrožavanje održivosti i povećanje stepena siromaštva lokalnog stanovništva. Koncept humanog održivog razvoja (HOR) kao važnu kariku posmatra kvalitet života stanovništva određenog područja. Kao takav bi trebao da ima za cilj unapređenje broja zaposlenih i njihovog životnog standarda, korištanje obnovljivih izvora energije i obnovljivost resursa uopšte. Ekologija i prirodni resursi su upravo sjajna polazna osnova. Bez obzira da li se radi o resursima za razvoj turizma, zdrave hrane, zdravstvene zaštite ili nešto drugo, jasno definisana strategija je osnov uspješne realizacije i postizanja cilja. U svim strategijama privrednog razvoja neophodno je osigurati

¹ Autor je doktorirao na polju održivog razvoja

specifičan tretman zaštite i razvoja zaštićenih i drugih područja čiji resursi predstavljaju trajan kapital svih članova društva. Eksploatacija određenog područja sa svim raspoloživim resursima ne smije biti praćena enormnim siromašenjem lokalnog stanovništva. Očuvani resursi i regioni u BiH su izvanredan potencijal koji zadovoljava ekološke, privredne, društvene, kulturne i poljoprivredne funkcije. Kvalitetno upravljanje ima i zadatak smanjenja siromaštva u prvom redu. Tome mora dati snažan doprinos promovisanje principa korporativne društvene odgovornosti.² Politika razvoja određenih regiona treba biti integralan dio evropske politike prostornog razvoja, kojom će biti uvedene mjere zaštite i upravljanja prirodnim resursima, kao i poštovanje lokalnih tradicija i kultura.

TURIZAM KAO FAKTOR ODRŽIVOG RAZVOJA

Najjednostavnije je reći da je održivi razvoj onaj stepen razvoja koji zadovoljava potrebe sadašnjice, a istovremeno ne ugrožava mogućnost budućih generacija da zadovolje svoje potrebe. Važno je reći da posljedicu siromašenja stanovništva u suštini predstavlja povećanje broja gladnih u svijetu, što je u savremenom dobu nedopustivo. Neditnuti i neutoprebljeni resursi na očuvanom područjima uglavnom budu valorizovani u svrhu turističke industrije. Turizam se ne razlikuje mnogo od drugih proizvodnih sektora, ali ima određene prednosti za rast u korist siromašnih, jer (prema izvještaju Studija održivog turizma i eliminacije siromaštva“ UNDP-a iz aprila 1999.) kao takav ima mnogo potencijala za razvoj u siromašnim zemljama i oblastima. Turistički proizvodi se mogu razvijati na bazi prirodnih resursa i kulture, a to su često jedina sredstva kojima neke određene zemlje raspolažu. Mnogi nedostaci eksploatacije ekološki očuvanih prostora u funkciji turizma, kao što su odliv i nestabilnost prihoda, prisutni su i kod drugih privrednih grana. Međutim, turizam može obezbijediti veću korist za lokalno okruženje kroz kvalitetniju

² Pojam korporativne društvene odgovornosti (eng. *corporate social responsibility* - CSR), uopšteno rečeno, odnosi se na posvećenost društva i kompanija prema etičnom ponašanju i doprinosu ekonomskog razvoja, demonstrirajući pritom poštovanje prema ljudima, zajednicama, društvima i okolini. Danas povećano interesovanje za ulogu biznisa u društvu je promovisano od strane povećane senzitivnosti i svjesnosti o etičkim i ekološkim problemima sredine. Problemi kao što su neplanska eksploatacija resursa, zagađenje životne sredine, siromašenje stanovništva, neprikladan tretman radnika, loša proizvodnja koja stavlja potrošače u neugodan i ugrožen položaj su svakodnevna pojava liberalnog koncepta ekonomije kojem monopolističke pozicije nisu strane. U uređenim ekonomijama sve više se razvijaju državne regulative koje se tiču svih ovih pitanja. Standardi i zakoni su tako postavljeni da važe na međunacionalnom nivou (od strane Evropske unije, UN i dr.). Mnogi investitori i menadžeri su počeli da vode računa o korporativnoj društvenoj odgovornosti i sprovođenju politike korporacija u tom smislu. Sa druge strane, potrošači takođe postaju sve više osjetljivi na performanse na polju društvene odgovornosti, naročito vezano za onu kompaniju od koje kupuju potrebna dobra ili traže usluge. Ovi trendovi doprinose stvaranju pritiska na kompanije i nalažu im da funkcionišu na ekonomskim, društvenim i ekološki opravdanim strategijama.

konkurenciju za prirodne resurse, naročito u priobalnim područjima. U posljednjih dvadeset godina vlade i donatori su na globalnom planu uglavnom promovisali međunarodni turizam da bi ostvarili maksimalnu zaradu preko deviznog kursa. Ipak, postoji velika razlika u rezonu i vrsti intervencija donatora u oblasti turizma. Turističke strategije se mijenjaju, pa neke inicijative, kao što je turizam na nivou lokalne zajednice, imaju pozitivan efekat na siromašne, dok neke druge sasvim negativno utiču na uslove za život. Međutim, projekti nisu dizajnirani ni procjenjivani sa aspekta ostvarivanja ciljeva koji se odnose na smanjenje siromaštva. Svi učesnici u razvoju turizma moraju davati jasne napore radi očuvanja prirodne sredine, u cilju dostizanja stabilnog, kontinuiranog i održivog privrednog rasta, usklađenog s zadovoljavanjem potreba budućih generacija. Svi oblici razvoja turizma su korisni za očuvanje rijetkih i dragocjenih resursa, posebno vode i energije, kao i za izbjegavanje proizvodnje otpada i kao takve trebaju dobiti prioritet i biti podstaknute od strane državnih i lokalnih vlasti.³ Ravnomjerno raspoređeni tokovi turista i drugih posjetilaca u vremenu i prostoru, posebno onih koji su rezultat godišnjih odmora i školskih raspusta, i još ravnomjernija raspodjela odmora, potrebni su da bi se smanjio pritisak turističke aktivnosti na okolinu i povećao njen koristan uticaj na turističku privredu i lokalnu ekonomiju. Turistička infrastruktura treba biti tako osmišljena, a turističke aktivnosti programirane da štite prirodnu baštinu sačinjenu od ekosistema i biodiverziteta i da čuvaju ugrožene divlje vrste. Turistički radnici se moraju usaglasiti oko uvođenja ograničenja ili zabrana svojih aktivnosti kada se one provode u posebno osjetljivim oblastima: pustinjama, polarnim ili visoko-planinskim područjima, priobalnim područjima, tropskim šumama ili močvarama, povoljnim za stvaranje rezervata prirode ili zaštićenih područja.

Turizam je kao korisnik kulturne baštine svojevrsni katalizator čovječanstva koji doprinosi njenom unapređenju i očuvanju resursa prirode. Turistički resursi pripadaju zajedničkoj baštini čovječanstva, pa zajednice na čijoj teritoriji se oni nalaze imaju posebna prava i obaveze prema njima i logično je da sredstva dobijena od posjete lokaliteta kulture i spomenicima trebaju djelimično biti korištena za održavanje, zaštitu, razvoj i uljepšavanje ove baštine.⁴ Sigurno je da je turizam korisna

³ Turizam kao svojevrsni fenomen savremenog doba izaziva brojne polemike o tome kako ga ispravno definisati i na koji način klasifikovati njegove aktere. Motivi za ispunjenje usluga u turizmu mogu biti različite prirode, zavisno od razloga putovanja, dužine boravka i platežne moći onoga ko putuje. U turizmu preovlađuju ekonomski efekti (troškovi za prevoz, hranu, noćenje, zabavu, šoping), a takođe je prisutna zdravstvena, kulturna, saznanja i druga motivacija turista. Izvor: /knjiga u pripremi/ Čekrlija S., Ekoturizam i eliminacija siromaštva, Nezavisni univerzitet Banja Luka. Preuzeti dio je integralni tekst prvog poglavlja u pomenutom materijalu.

⁴ *Opšti etički kodeks u turizmu, UNWTO (Svjetska turistička organizacija Ujedinjenih nacija)*. Navedeni dokument je donesen uzimajući u obzir brz i kontinuirani rast turističkih aktivnosti u svijetu, bilo iz razloga odmora, posla, kulture, religije ili zdravlja, te snažno djelovanje na okruženje, privredu i društvo, a s ciljem

djelatnost za zemlje i društva domaćina. Takođe, turizam je brz eliminator siromaštva ukoliko se humano pristupi valorizaciji određenih turističkih resursa. Lokalno stanovništvo treba biti povezano s turističkim aktivnostima i učestvovati u ispravnoj raspodjeli ekonomskih, društvenih i kulturnih koristi koje one stvaraju, a posebno u direktnom i indirektnom zapošljavanju koje iz njih proizlazi. Turistička politika treba biti tako primijenjena da pomaže rast životnog standarda stanovništva u područjima koje se posjećuju i da zadovolji njihove potrebe. Turistički stručnjaci, posebno investitori vođeni propisima koje su donijele javne vlasti, trebaju izraditi studije o uticaju njihovih razvojnih projekata na okruženje i prirodnu sredinu i sa dobrim namjerama podijeliti informacije o svojim budućim programima i očekivanim posljedicama, te razvijati dijalog o njihovom sadržaju sa zainteresovanim stanovništvom.

POSLOVNA PARTNERSTVA

Partnerstva se obično sklapaju sa preduzećima srodnih ili komplementarnih djelatnosti, ukoliko se nađe zajednički interes. U Republici Srpskoj nisu zabilježene značajnije aktivnosti na ovom polju kada je u pitanju unapređenje održivog razvoja i smanjenja nivoa siromaštva u lokalnim zajednicama, koje bi direktno ili indirektno bile uključene u određeni vid partnerstva. Mnogo nade je polagano u donošenje Zakona o privatno-javnom partnerstvu u Republici Srpskoj, ali stupanje na snagu Zakona nije dalo željene rezultate. Zakon je uredio načela, oblike i uslove pod kojima se partnerstvo može ostvariti, pa je tako u članu 2, stav 1. navedeno da se saradnja ostvaruje u cilju izgradnje, sanacije, rekonstrukcije, održavanja infrastrukture, pružanja usluga i izgradnje objekata, a u svrhu zadovoljenja javnih potreba.⁵ O korištenju resursa u cilju unapređenja HOR-a zakon ne govori, te ostaje očekivanje da će zbog toga Zakon biti dopunjen prilikom otvaranja nadležnog poglavlja u pregovorima o pridruživanju BiH sa EU. Partnerstva kao akt dobronamjerne i obostrano korisne ekonomske aktivnosti moraju biti postavljena na način da osim profita i novih tržišta ostvaruju dobrobit cijeloj zajednici naročito kada partnerstva podrazumijevaju turističku valorizaciju i eksploataciju određenog prostora. Korisni pristupi bili bi da se omoguće partnerstva između malih preduzeća i šire turističke privrede. Neophodno je pomoći u osnaživanju veza između turizma i drugih industrija uz napomenu o značaju očuvanja životne sredine, kao i u

promovisanja odgovornog, održivog i univerzalno prihvatljivog turizma u okviru prava svih osoba da koriste svoje slobodno vrijeme za odmor ili putovanje, uz poštovanje izbora društava svih ljudi. Kodeks promoviše uvjerenje da svjetska turistička industrija u cjelini može mnogo postići radeći u okruženju koje favorizuje tržišnu ekonomiju, privatnu inicijativu i slobodnu trgovinu i koje služi optimizaciji njenih blagotvornih efekata na stvaranje bogatstva i uposlenosti.

⁵ Sl. glasnik RS, broj 59, str. 4, 4. jul 2009. god.

promociji unapređena svijesti posjetilaca. Na međunarodnom nivou, veliki broj turističkih organa u privatnom sektoru bavio se problemima očuvanja životne sredine, ali se nisu fokusirali na socijalne probleme koji se tiču eliminacije siromaštva. Postoji šest značajnih razloga za usmjeravanje aktivnosti na razvoj partnerstva koja su obično modeli privatno-javnog partnerstva poslovanja (program podsticanja zelenog preduzetništva) uz korištenje ekološki očuvanih porudžnja kroz turizam u korist siromašnih.⁶

- a) Turizam predstavlja masivnu industriju koja se razvija i utiče na milione siromašnih. Zato bi marginalno poboljšanje moglo da izazove značajne koristi;
- b) Turizam ima prednosti u odnosu na druge industrije vezano za eliminaciju siromaštva;
- c) Čak i ukoliko najsiromašniji ne ostvaruju direktnu korist od turizma, važno je smanjiti troškove sa kojima se oni suočavaju. Koristi se mogu proširiti na "prilično siromašne", kao što su trgovci, obični i nekvalifikovani radnici, zanatlije i drugi;
- d) Kao intervencija koja utiče na siromaštvo, turizam se vjerovatno ne može porediti sa direktnim sredstvima, kao što su investicije u zdravstvo, obrazovanje i poljoprivredu. Ali, kao strategija za promovisanje rasta na širim osnovama turizam u korist siromašnih ima dobre potencijale;
- e) Napredak u isticanju ekoloških pitanja u okviru turističke problematike pokazuje da zajednička akcija može donijeti rezultate čak i kod industrije kao što je turizam;
- f) Ograničeni dokazi pokazuju da se može koristiti čitav niz strategija za razvoj turizma u korist siromašnih, ali se malo toga radi u praksi.

Procjenjuje se da danas 1,02 milijardi ljudi širom svijeta pati zbog neuhranjenosti, a svakih šest sekundi od gladi umre jedno dijete. 1,02 milijardi znači čak 15 posto ljudske populacije, koja se trenutno procjenjuje na 6,8 milijardi.⁷ To povećanje za oko 854 miliona ljudi u odnosu na 2006. godinu, može se objasniti pomoću tri faktora - vlade i međunarodne agencije zanemaruju poljoprivredu koja je značajna za

⁶ UNDP (skraćena od *United Nations Development Programme*) je organizacija Ujedinjenih nacija za program razvoja. U svom dokumentu pod nazivom „Studija održivog turizma i eliminacije siromaštva“ koji je podnesen kao Izvještaj Sektoru za međunarodni razvoj u aprilu 1999. godine navode se brojne mogućnosti za razvoj inicijativa u sektoru turizma radi promovisanja ekonomskog rasta u korist siromašnih i doprinosa eliminaciji siromaštva. Iz navedenog dokumenta za potrebe ovoga rada su korišteni podaci sa strana 7. i 8.

Izvor:

<http://www.undp.org.me/files/reports/ee/Studija%20odrzivog%20turizma%20-%20DFID.pdf>

⁷ UN agencija za hranu, izvještaj za 2010. godinu. Izvor: <http://www.wfp.org/about/donors/year/2010>

siromašne, zatim tu je trenutna ekonomska kriza i konačno značajna povećanja cijena hrane u posljednjih nekoliko godina, što je strašan udarac za one koji imaju na raspolaganju manje od dolara dnevno. Čini se da su glad i siromaštvo najrazornije oružje masovnog uništenja na našoj planeti danas, jer ne ubijaju vojnike, već nevinnu djecu i stanovništvo.⁸

SMJERNICE RAZVOJA TURIZMA U GLOBALNOM POSLOVANJU

Globalizacija je, najjednostavnije rečeno, proces privrednog, socijalnog i kulturnog, te političkog djelovanja i kao takva uveliko nadmašuje granice nacionalnih država. Ulrich Beck⁹ među osam tipova globaliteta kao važne navodi i neke koji su od izuzetne važnosti za razumijevanje problematike održivog razvoja i suzbijanja siromaštva, a to su globalno razaranje i uništavanje čovjekove okoline. Ukoliko poslovna aktivnost i ulaganje podrazumijevaju turistička kretanja i masovne posjete važno je napraviti analizu postojećih programa za podsticanje investicija u eko ili zeleni turizam. Važno je procijeniti osjetljivost i mogući uticaj na ključne resurse turizma, a to su analiza potencijala i ograničenja za buduće održivo korištenje prirodnih resursa i ukupnog nasljeđa u eko, odnosno ruralnom turističkom razvoju, te povezivanje prepoznatih oblika turističke ponude sa segmentima eko i ruralne turističke potražnje. Da bi posljedice bile unaprijed kontrolisane, neophodno je formulisanje lokalne strategije ekološkog i ruralnog turizma za određeno područje uz jasno određivanje veza i sinergija s ostalim komponentama turističkog proizvoda. Nakon toga na red dolazi analiza prednosti i nedostataka konkurencije i identifikacija mogućnosti za jasno pozicioniranje područja i broja zaposlenih na tome području (njihov stepen obrazovanja, visinu plate i radno vrijeme). Održivi razvoj temeljen na projektnim idejama eko i ruralnog turizma, na konkretnim lokacijama, s osnovnim elementima poslovnog i investicionog plana mora podrazumijevati i sistematizaciju ljudskih resursa sa jasnim zadacima šta se od svakoga traži. Radi provođenja utvrđenih planskih aktivnosti značajno je jasno definisanje mjera upravljanja prostornim i ekološkim učincima turizma kao i osigurati finansijsku podršku za ulaganja u održivi turizam, odnosno uslužne aktivnosti koje promovišu ekološke vrijednosti. Od posebne važnosti je pridržavati se opšteprihvaćenih principa fokusiranja prvenstveno na lokalitet, na način kako uraditi nešto praktično kako bi se obezbijedile najveće koristi za siromašne u datoj

⁸ Ovo su riječi brazilskog predsjednika Luiza Inacia Lula da Silva na ovome samitu. Medijski izvještaji sa summita u Rimu donose kako je sastanak FAO-a "jak na riječima, ali vrlo skroman što se tiče konkretnog djelovanja".

⁹ Ulrich Beck (1944) profesor je sociologije na Univerzitetu u Münchenu. Centralne teme njegovih istraživanja su teorija moderne, socijalna nejednakost, rad, ekologija i globalizacija. Beckove teze uvijek su direktno povezane s njegovim prijedlozima za moguće konkretno djelovanje u aktualnim kontekstima, a u pozadini njegova programa je tzv. „teorija refleksivne modernizacije“.

oblasti. Ali, istovremeno treba nastojati integrisati održivi koncept u sve aspekte poslovanja. Važno je obezbijediti ravnotežu između razvoja sveukupne grane i lokalne zajednice u korist siromašnih.

Takođe je važno aktivnosti na nivou lokaliteta usmjeriti na pet prioriteta pitanja:¹⁰

- a) Podrška malim i nerazvijenim zajednicama
- b) Proširivanje veza između poslovanja i lokalnih dobavljača
- c) Brže zapošljavanje siromašnih
- d) Smanjenje konkurencije vezano za prirodne resurse i kompenzovanje uticaja na uslove života
- e) Bolji društveni i kulturni uticaji, odnosno efekti.

Takođe, navode se određeni faktori koji imaju snažan uticaj na navedene prioritete, a to su prvenstveno mogućnost i motivacija siromašnih da učestvuju u odlučivanju prije početka određenih poslovnih aktivnosti. Lokalno stanovništvo mora imati uvid u planove lokalne zajednice, mora biti uključeno u javne rasprave, dok procedure lokalne zajednice na polju poziva ulagačima potencijalnim partnerima moraju biti transparentne i poštene. Na taj način se kapacitet i posvećenost lokalnih vlasti povećavaju, te se poslovni interes u korist siromašnih jasno stavlja do znanja. Strateški cilj ozbiljnog društva je da teži povećati nivo humanog i održivog razvoja na svom području, kao i promovisati pitanje siromaštva u okviru međunarodnih dokumentata, prvenstveno Agende 21, te UN Global Compact.¹¹

ZAKLJUČAK

Opšta podrška ekološki svjesnim i održivim poslovnim aktivnostima i investicijama preporučuje se kao jasna strategija eliminacije siromaštva. Preciznije rečeno, treba ukazati šta se od postojećih strateških dokumenata može upotrijebiti prilikom izrade **tri osnovna "stuba" održivog razvoja – ekonomski, socijalni i ekološki**, odnosno, upozoriti na praznine u odnosu na pojedine tematske oblasti. Takođe je važno provjeriti u kojoj mjeri su pojedini strateški dokumenti operacionalizovani u pogledu ciljeva, institucija, mehanizama, instrumenata i mjera potrebnih da bi se zacrtani ciljevi ostvarili. Potrebno je i utvrditi u kojoj mjeri su dosadašnji

¹⁰ Isto

¹¹ A21- Agenda 21 su opšteprihvaćeni principi održivog razvoja o kojima su se sporazumjele vlade 182 zemlje na sastanku u Rio de Janeiru 1992. godine. Agenda 21 je uputstvo za pojedince, poslodavce i vladine organizacije za usmjeravanje razvoja na način da on pomaže društvu i vodi brigu o okolini. Više pogledati na www.un.org/esa/dsd/agenda21/

UNGC- UN globalni dogovor je okvir na osnovu koga se kompanije obavezuju da svoje djelatnosti usaglase sa deset univerzalnih principa iz oblasti ljudskih prava, rada, zaštite okoline i antikorupcije. Kao najveća svjetska građanska inicijativa, globalni dogovor je prije svega zainteresovan za izgradnju socijalno odgovornog poslovanja i tržišta. Više pogledati na www.unglobalcompact.org/

strateški dokumenti konfliktni u odnosu na tri osnovna stuba održivog razvoja. Ukoliko postojeće aktivnosti devastiraju i narušavaju održivost resursa besmisleno je očekivati da bi dalje aktivnosti trebale imati humaniji odnos i humanije posljedice. Analiza i procjena elemenata planiranja je važna, jer zahtijeva logičan slijed aktivnosti iz razloga jer ne postoji prilika za korekcije ukoliko okolišu nanesimo veliku štetu. Da bi se odgovorilo na ovaj zadatak, važno je neprestano analizirati potencijani negativan učinak poslovanja na održivost resursa i na standard stanovništva, a naročito prilikom izrade *strategije održivog razvoja*. Takođe je važno *ohrabriti uključivanje problematike siromaštva u ekološke propise i zakonske norme* kroz promovisanje etičke potrošnje. Potrebno je promovisati primjere dobrih praktičnih rješenja ranije realizovanih projekata u korist siromašnih. Prirodni resursi su bogatstvo svake zemlje i cijelog čovječanstva i potrebno je njima upravljati planski i umjereno. Tu prije svega spadaju poljoprivredna zemljišta, šume, fosilna goriva i minerali, te vodeni svijet rijeka, jezera i mora. Jasen koncept razvoja i želja za obnovljivim resursima daju pravi okvir za prikupljanje, analizu i interpretaciju kompleksnih strategija. Gazdovanje resursima predstavlja kompleksan i zahtjevan izazov planerima i menadžerima. Planiranje, pravljenje inventure resursa i druge poslovne odluke su aktivnosti za koje je neophodno upravljati velikom količinom različitih podataka do kojih se dođe.

TOURISM AS A FACTOR OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT – GENERAL APPROACH TO INVESTMENT AND POVERTY RELATIONSHIP

Saša Čekrlija Ph.D.

Abstract: Economic and political globalisation from day to day has stronger impact for associating national economies intercessioned by trading, direct investments and financial transfers and it impose global allocation of work in the whole space of World. Strategic management is the initiating base for long term successful business and maintaining renewable resources concerning global welfare. Clear revision, detailed come up with implementing strategy are the precondition for using of resources in the manner of mutual welfare – profit acquiring employing the local inhabitants as the element for reducing poverty. In a case where strategy doesn't exist and business is exclusively established for profit acquiring without any taking care about exploration of natural resources we have the situation of endangering the existence of human and natural resources. It means that environment should be used in a way which can help maximum care for the quality of nonrenewable resources. The state should encourage the measures with developing strategy which ensure rational relationship between the development and environmental protection following the rules and it is better to wait for real chance apart from irrecoverable endangering fundamental resources.

Key words: *Sustainable Human Development, Tourism, Investment, Elimination of Poverty*

LITERATURA

1. Kotler, P. (2003): *Kako kreirati, ovladati i dominirati tržištem*, Adižes, Novi Sad
2. Porter, M. (1990): *The Competitive Advantage of the Nations*, The Free Press, A Division of Macmillan Inc, New York,
3. Violeta Šugar, *Sustav upravljanja kvalitetom turističke destinacije*, magistarski rad: (Case Study - Pula) Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Odjel za ekonomiju i turizam “dr. Mijo Mirković“
4. *Opšti etički kodeks u turizmu*, UNWTO
5. *Sl. Glasnik RS*, broj 59, 2009. godine
6. *Studija održivog turizma i eliminacije siromaštva*, UNDP, april 1999. godine
7. *Izveštaj UN agencije za hranu (WFP) za 2010. godinu.*

Internet izvori:

www.wfp.org/about/donors/year/2010

www.ezadar.hr/clanak/cijene-i-klimatske-promjene-uzrok-gladi-i-siromastva

www.un.org/esa/dsd/agenda21/

www.undp.hr/show.jsp?page=89823

www.undp.org/me/files/reports/ee/Studija%20odrzivog%20turizma%20-%20DFID.pdf

www.unglobalcompact.org/

RESUME

All participants in tourism development should make clear efforts to preserve natural environment, in order to achieve a stable, continuous and sustainable economic growth geared to satisfying equitably the needs and aspirations of present and future generations. All forms of tourism development are conducive to saving rare and precious resources, especially water and energy, as well as to avoid, as much as possible, the production of waste and should be given priority and encouraged by state and local governments. If existing activities damage resource sustainability, it is pointless to expect that further actions should have a humane attitude and humane consequences. Analysis and evaluation of the elements of planning is important because it requires a logical sequence of activities by the fact that there is no opportunity for correction if the environment inflicts great damage. To meet this task, it is important to continually analyze the potential negative impact on the resource sustainability and the standard of living, especially when developing a *strategy for sustainable development*. It is also important to encourage the inclusion of poverty in environmental regulations and legal norms by promoting ethical consumption.